

GRAMOTNOSŤ ŠTUDENTIEK VYSOKÝCH ŠKOL V SÚVISLOSTI S PLODNOSŤOU

LITERACY OF FEMALE UNIVERSITY STUDENTS IN RELATION TO FERTILITY

Lucia Mazúchová¹, Anna Krajčíková¹

Abstrakt

Úvod: Gramotnosť v súvislosti s plodnosťou je základom pre správne a informované rozhodnutia, ako aj zodpovedný prístup a starostlivosť o reprodukčné zdravie.

Ciel: Cieľom štúdie bolo zistiť gramotnosť študentiek vysokých škôl v súvislosti s plodnosťou.

Metodika: Bol zvolený dizajn kvantitatívnej prierezevej štúdie. Výskumu sa zúčastnilo 311 respondentiek s priemerným vekom 21,73 ($\pm$ 1,88). Na zber dát bol použitý neštandardizovaný dotazník vlastnej konštrukcie, ktorý obsahoval otázky zamerané na charakteristiku výskumného súboru, vedomosti, postoje a informovanosť v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou o ňu. Na analýzu bola použitá deskriptívna a indukčná štatistika (Studentov t-test).

Výsledky: Zistili sme priemerné vedomosti (na úrovni 59,76%) v súvislosti s plodnosťou. U väčšiny študentiek prevládali pozitívne postoje k plodnosti a k starostlivosti o ňu. Zaznamenali sme štatisticky významné rozdiely v postojoch medzi študentkami zdravotníckych a nezdravotníckych odborov ($p = 0,02$). Väčšina vysokoškolských študentiek by chcelo mať deti, avšak vek, v ktorom by ich chceli mať bol nadhodnotený. Väčšina respondentiek sa subjektívne cítila byť čiastočne informovaná o plodnosti a starostlivosti o ňu a viac ako tretina sa necítila byť vôbec informovaná. Ako hlavný zdroj informácií respondentky uvádzali sociálne siete a iba 18,04% zdravotníckych pracovníkov.

Záver: Z výsledkov štúdie vyplýva potreba zvyšovania gramotnosti v súvislosti s plodnosťou. Kvalitná a široko dostupná zdravotná výchova a to zvlášť zo strany zdravotníkov je nevyhnutná na to, aby sa poznatky o zdraví zmenili na zdravotnú gramotnosť.

Kľúčové slová

gramotnosť, postoje, informovanosť, plodnosť, reprodukčné zdravie, starostlivosť, zdravotníci

¹ Ústav pôrodnej asistencie, Jesseniova lekárska fakulta v Martine, Univerzita Komenského v Bratislave

Abstract

Introduction: Fertility literacy is the foundation for correct and informed decisions, as well as responsible access and care for reproductive health.

Aim: The aim of the study was to find out the fertility literacy of female college students.

Methodology: A quantitative cross sectional study design was chosen. A total of 311 female respondents with a mean age of 21.73 ($\pm$ 1.88) participated in the study. A non-standardized self-designed questionnaire was used for data collection, which included questions focusing on the characteristics of the study population, knowledge, attitudes and awareness regarding fertility and fertility care. Descriptive and inductive statistics (Student's t-test) were used for analysis.

Results: We found average knowledge (at 59.76%) regarding fertility. Positive attitudes towards fertility and its care were prevalent among majority of the female students. We observed statistically significant differences in attitudes between female medical and non-medical students ($p = 0.02$). The majority of female university students would like to have children, but the age at which they would like to have them was overestimated. Most of the female respondents subjectively felt partially informed about fertility and its care and more than one-third did not feel informed at all. Social networking sites were cited as the main source of information by respondents and only 18.04% by health professionals.

Conclusion: The results of the study indicate the need for increasing fertility literacy. Quality and widely available health education especially by health workers is essential to turn health knowledge into health literacy.

Keywords

literacy, attitudes, awareness, fertility, reproductive health, care, health professionals

ÚVOD

WHO definuje zdravotnú gramotnosť ako súhrn kognitívnych a spoločenských zručností, určujúcich motiváciu a spôsobilosť jednotlivca získať prístup k informáciám, pochopiť ich, porozumieť im a využiť ich k svojmu rozvoju, podpore a zachovania si dobrého zdravia (WHO, 2020). Zdravotná gramotnosť bola definovaná aj ako miera, do akej majú jednotlivci schopnosť získať, spracovať a porozumieť základným zdravotným informáciám a službám potrebných na vykonávanie vhodných rozhodnutí v oblasti zdravia (Kilfoyle et al., 2016).

Gramotnosť v oblasti plodnosti a starostlivosti o ňu je veľmi dôležitá pre reprodukčné zdravie. Ide o súbor schopností a zručností v rôznych dimenziách reprodukčného zdravia, ktoré môžu ovplyvniť plodnosť, vrátane prístupu k informáciám, ich čítanie, porozumenie, hodnotenie a používanie týchto informácií (Dehghankar et al., 2022). Gramotnosť je nevyhnutná pre zodpovedné a informované rozhodnutia. V oblasti plodnosti má prvoradý význam pre sebauvedomenie a sebaopoznanie z hľadiska biologických zmien prebiehajúcich s vekom, s hormónmi a ich funkciou. Je významná pre pochopenie základnej fyziológie reprodukčného systému (Dongarwar a Salihu, 2019).

Gramotnosť v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia zahŕňa dobrú úroveň vedomostí, sebadôvery a osobných zručností pri rozhodovaní o sexuálnom živote, najmä pri prevencii sexuálneho rizikového správania. Podpora gramotnosti zohráva dôležitú úlohu v oblasti verejného zdravia, pretože môže zlepšiť individuálne ochranné správanie (Almeida-Santos et al., 2017). Potreba zvyšovania úrovne gramotnosti v oblasti sexuálno-reprodukčného zdravia sa stáva naliehavou a významnou v prevencii rôznych problémov v súvislosti s plodnosťou. Dostatočné povedomie o plodnosti a starostlivosti o ňu je kľúčové k ochrane, k prevencii neplodnosti, k plánovanému rodičovstvu či prevencie sexuálne prenosných ochorení (ODPHP, 2020).

Výskumy naznačujú, že mnohí adolescenti nikdy nemali súkromnú diskusiu so svojim poskytovateľom zdravotnej starostlivosti o témach týkajúcich sa sexuálneho a reprodukčného zdravia (Adams et al., 2018; Grilo et al., 2019). Dôverné diskusie s poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti môžu zohrávať dôležitú úlohu pri riešení potrieb dospievajúcich v oblasti ich gramotnosti, ktorá je významná pre poznanie plodnosti a starostlivosti o ňu.

V súčasnosti v dôsledku vysokej prevalencie neplodnosti je dôležité, aby ľudia v reprodukčnom veku dobre poznali svoju vlastnú plodnosť, aby sa dokázali postarať o svoje reprodukčné zdravie (Chawłowska et al., 2020). Neplodnosť predstavuje obrovskú psychickú, sociálnu, kultúrnu a ekonomickú záťaž. Z tohto dôvodu je veľmi významná prevencia neplodnosti, ktorej základom sú vedomosti o tom, ako sa vyhnúť rizikovým faktorom ohrozujúcich plodnosť (Hampton a Newton, 2016). Rizikové faktory, ktoré prispievajú k neplodnosti, môžu byť kontrolované, aby sa tomuto stavu zabránilo. Napríklad úprava životného štýlu, ako je zníženie konzumácie alkoholu a odvyknutie si od fajčenia, môžu byť prospešné pre plodnosť, rovnako ako udržiavanie zdravej hmotnosti a vytváranie dobrých cvičebných návykov. Halleran, Chernoff a Gordon (2022) uvádzajú, že je možné optimalizovať šance žien na počatie bez lekárskeho zásahu tým, že sa zabezpečí, aby mali patričné vedomosti o svojom menštruačnom cykle a načasovaní obdobia plodnosti.

Cieľ

Zistiť gramotnosť študentiek vysokých škôl v súvislosti s plodnosťou.

Čiastkové ciele:

Zistiť vedomosti v súvislosti s plodnosťou.

Zistiť postoje v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou o ňu.

Zistiť subjektívny pocit informovanosti v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou o ňu a zdroje získavania informovanosti.

METODIKA

Ide o kvantitatívnu prierezovú štúdiu.

Výskumu sa zúčastnilo 311 študentiek s priemerným vekom 21,73 ($\pm 1,88$).

Výber respondentiek bol zámerný. Do výskumnej vzorky boli zaradené študentky, ktoré spĺňali vopred určené zaraďovacie kritéria: študentky vysokých škôl, bezdetné, od 19 do 30 rokov, informovaný súhlas.

Na zber dát sme zvolili neštandardizovaný dotazník vlastnej konštrukcie, čiastočne inšpirovaný niektorými otázkami zameranými na vedomosti už existujúcim dotazníkom (Chawłowska et al., 2020). Dotazník bol modifikovaný a doplnený otázkami vlastnej konštrukcie na základe štúdia literatúry a konzultácií. Úvodné otázky boli zamerané na charakteristiku výskumného súboru, ktoré zahrňovali údaje: vek, vysoká škola (univerzita) a odbor (zdravotnícky, nezdravotnícky), ďalšie otázky boli zamerané na vedomosti, postoje a informovanosť. Otázky zamerané na postoje boli hodnotené na päťbodovej Likertovej škále (1 = úplne súhlasím, 2 = súhlasím, 3 = neviem, 4 = nesúhlasím, 5 = úplne nesúhlasím). Každá z položiek vyjadrovala postoj k významu jednotlivých dôležitých súvislostí plodnosti a starostlivosti o plodnosť. Čím vyššie hodnoty priemerného skóre, tým menej významne sú vnímané dané dôležité súvislosti (nesprávny postoj).

Výskum sa uskutočnil od októbra 2021 do októbra 2022. Zrozumiteľnosť dotazníka bol overený pilotnou štúdiou na vzorke 4 respondentiek. Na základe pripomienok bola zhotovená finálna verzia dotazníka. Distribúcia dotazníkov prebiehala online formou. Dotazníky boli rozposlané do univerzitných skupín pomocou sociálnych sietí. Bolo oslovených cca 400 študentiek, z ktorých dotazník vyplnilo 315, čo je 78,75 % - tná responzibilita. Z toho 4 dotazníky boli vylúčené z dôvodu nesplnenia zaraďovacích kritérií. Celkový počet respondentiek bol 311.

Na spracovanie výsledkov dotazníka sme použili postupy deskriptívnej a induktívnej štatistiky (Studentov t-test).

VÝSLEDKY

Výskumný súbor tvorilo 60,77 % ($n = 189$) študentiek z nezdravotníckych odborov a 39,23 % ($n = 122$) študentiek zo zdravotníckych odborov, pričom išlo o odbory všeobecné lekárstvo, pôrodná asistencia, ošetrovatelstvo, verejné zdravotníctvo, rádiológia, zubné lekárstvo, fyzioterapia.

Na otázky týkajúce sa vedomostí najnižšie percento správnych odpovedí bolo v otázkach „Kedy pohlavný styk povedie k tehotenstvu“ (4,18 % správnych odpovedí), „V akom veku sa výrazne znižuje schopnosť otehotnieť“ (26,05 % správnych odpovedí), „Kedy sa objavuje ovulácia počas menštruačného cyklu“ (28,94 % správnych odpovedí), „Aká je životnosť vajíčka počas cyklu“ (34,41 % správnych odpovedí), „Kedy je žena počas svojho života plodná“ (38,59 % správnych odpovedí) (tab. 1).

Z trinástich otázok týkajúcich sa vedomostí sa zistilo, že správnosť odpovedí bola celkovo na úrovni 59,76 %. U respondentiek zo zdravotníckych odborov bola správnosť odpovedí na úrovni 63,18 % a u respondentiek z nezdravotníckych odborov bola správnosť odpovedí na úrovni 57,55 % (tab. 1).

Tab. 1 Percento správnych odpovedí na otázky týkajúce sa vedomostí

Otázky:	Zdravotníci		Nezdravotníci		Celkovo	
	N	%	N	%	N	%
1. Ako dlho trvá normálny menštruačný cyklus?	86	70,49	126	66,67	212	68,17
2. Ktorý deň sa počíta, ako prvý deň menštruačného cyklu?	107	87,7	165	87,3	272	87,46
3. Čo je to ovulácia?	122	100	187	98,94	309	99,36
4. Objavuje sa ovulácia v každom cykle?	73	59,84	95	50,26	168	54,02
5. Kedy sa objavuje ovulácia počas menštruačného cyklu?	29	23,77	61	32,28	90	28,94
6. Aká je životnosť vajíčka počas cyklu?	54	44,26	53	28,04	107	34,41
7. Ktorá fáza menštruačného cyklu je najplodnejšia?	113	92,62	169	89,42	282	90,68
8. Kedy pohlavný styk povedie k tehotenstvu? (všetky správne odpovede)	12	9,84	1	0,53	13	4,18
9. Kedy je žena počas svojho života plodná?	51	41,8	69	36,51	120	38,59
10. V ktorom roku života je najlepšie pre ženu prvýkrát otehotnieť?	117	95,9	171	90,48	288	92,6

11. V akom veku sa podľa Vás výrazne znižuje schopnosť otehotnieť?	36	29,51	45	23,81	81	26,05
12. Je žena s nepravidelným menštruačným cyklom neplodná?	121	99,18	182	96,3	303	97,43
13. Vedeli by ste vymenovať opatrenia na prevenciu neplodnosti?	81	66,39	90	47,62	171	54,98
Celkovo	122	63,18	189	57,55	311	59,76

V otázkach zameraných na postoje v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou o ňu boli zistené najvyššie hodnoty priemerného skóre v postoji významu vyhýbania sa promiskuite pre plodnosť ($2,09 \pm 1,24$) a v postoji významu sledovania si cyklu ($1,73 \pm 0,85$). Tieto položky mali najvyššie priemerné skóre u zdravotníkov aj u nezdravotníkov (tab. 2).

Tab. 2 Postoje v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou o ňu

	Zdravotníci		Nezdravotníci		Celkovo	
	X	SD	X	SD	X	SD
Význam plodnosti	1,41	0,65	1,54	0,75	1,49	0,71
Význam stravy pre plodnosť	1,38	0,59	1,51	0,69	1,46	0,66
Význam životosprávy pre plodnosť	1,25	0,49	1,31	0,60	1,29	0,56
Význam preventívnych prehliadok u gynekológa pre plodnosť	1,30	0,64	1,36	0,73	1,34	0,70
Význam sledovania si cyklu pre plodnosť	1,65	0,77	1,78	0,90	1,73	0,85
Význam vyhýbania sa promiskuite pre plodnosť	1,89	1,15	2,22	1,29	2,09	1,24
Význam vyhýbania sa alkoholu, drogám a fajčeniu pre plodnosť	1,26	0,54	1,24	0,47	1,25	0,50
Význam intímnej hygieny pre plodnosť	1,28	0,50	1,35	0,70	1,32	0,63
Význam ochrany reprodukčných orgánov pred prechladnutím pre plodnosť	1,17	0,51	1,28	0,53	1,23	0,53

Legenda: X – priemerné dosiahnuté skóre; SD – štandardná odchýlka

Pri porovnávaní postojov v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou o ňu medzi zdravotníkmi a nezdravotníkmi priemerné dosiahnuté skóre u zdravotníkov bolo $12,60 \pm 3,41$ a u nezdravotníkov $13,59 \pm 3,91$. Na základe Studentovho t-testu boli na hladine $p \leq 0,05$ medzi týmito dvomi skupinami zistené štatisticky významné rozdiely ($p = 0,022$) v postojoch v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou o ňu (tab. 3).

Tab. 3 Postoje v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou o ňu u zdravotníkov a nezdravotníkov

Postoje	X (SD)	t-hodnota	p
zdravotníci	12,60 (3,41)	- 2,30	0,022
nezdravotníci	13,59 (3,91)		

Legenda: N – počet respondentiek; X – priemerné dosiahnuté skóre dotazníka; SD – štandardná odchýlka; t – výsledný ukazovateľ Studentovho t-testu pre nezávislé výbery; p – hladina významnosti $p \leq 0,05$

V súvislosti s postojmi sme sa respondentiek pýtali v **akom veku by chceli mať prvé a posledné dieťa**. Priemerný vek, v ktorom by chceli mať respondentky prvé dieťa bol **26,36** ($\pm 8,24$) a posledné dieťa bol **33,14** ($\pm 10,31$). Niektoré respondentky (10,29%) uviedli, že deti mať nechcú.

Pri zisťovaní informovanosti o plodnosti a starostlivosťou o ňu s dostatočnou informovanosťou súhlasilo 61,09% respondentiek (úplne 15,11%, čiastočne 45,98%) a nesúhlasilo 38,91% respondentiek. Zo zdravotníckych odborov s dostatočnou informovanosťou súhlasilo 61,47% respondentiek (úplne 18,85%, čiastočne 42,62%) a nesúhlasilo 38,53% respondentiek. Z nezdravotníckych odborov s dostatočnou informovanosťou súhlasilo 60,85% respondentiek (úplne 12,7%, čiastočne 48,15%) a nesúhlasilo 39,15% respondentiek (tab. 4).

Tab. 4 Subjektívny pocit informovanosti o plodnosti

Odpovede:	Spolu		Zdravotníci		Nezdravotníci	
	N	%	N	%	N	%
Úplne súhlasím	47	15,11	23	18,85	24	12,7
Skôr súhlasím	143	45,98	52	42,62	91	48,15
Skôr nesúhlasím	110	35,37	43	35,25	67	35,45
Nesúhlasím	11	3,54	4	3,28	7	3,7
Spolu	311	100	122	100	189	100

Pri otázke najčastejších zdrojov získavania informácií, mali respondentky možnosť označiť viac odpovedí, pričom celkovo bolo označených 726 odpovedí. Najčastejším zdrojom získavania informácií o plodnosti boli sociálne siete (30,3 %), stredná škola (19,28 %), zdravotnícki pracovníci (18,04 %), rodičia (14,19 %), rovesníci (12,81 %). Iné zdroje (knihy, časopisy, podcasty, TV, vysoká škola, predmanželské nauky) uviedlo 9,32 % respondentiek. Informácie o plodnosti nemalo 3,99 % respondentiek (tab. 5).

Tab. 5 Zdroje získavania informácií

Odpovede:	N	%
Zdravotnícki pracovníci	131	18,04
Škola	140	19,28
Rovesníci	93	12,81
Rodičia	103	14,19
Sociálne siete	220	30,3
Iné zdroje	29	3,99
Nemám informácie o plodnosti	10	1,38
Spolu	726	100

DISKUSIA

Skúmanie gramotnosti v oblasti plodnosti u vysokoškolských študentiek s akcentom na vedomostnú, postojovú zložku a ich subjektívnu informovanosť je významné z hľadiska zistenia nedostatkov a ich riešenia, čo má význam z hľadiska zdravia a prevencie nežiaducich rizík u mladých žien.

Prvým čiastkovým cieľom bolo **zistiť vedomosti** v súvislosti s plodnosťou. Zistili sme, že celkovo správnosť odpovedí na otázky týkajúcich sa vedomostí bola na úrovni 59,76 %, z čoho môžeme konštatovať priemerné vedomosti, čo je porovnateľné s inými štúdiami (Chawłowska et al., 2020; Bunting, Tsibulsky a Boivin, 2013). Pedro et al. (2018) vo svojej štúdii zistili nízke až priemerné vedomosti v súvislosti s plodnosťou. U respondentiek zo zdravotníckych odborov sme zistili vyššiu gramotnosť ako u študentiek nelekárskych odborov (63,18 % vs. 57,55 %), čo je taktiež kompatibilné so zisteniami štúdie Chawłowska et al. (2020). Najhoršie bola zodpovedaná otázka týkajúca sa známkov vedúcich pohlavný styk k tehotenstvu, otázka týkajúca sa veku, kedy sa výrazne znižuje schopnosť otehotnieť a otázka týkajúca sa výskytu ovulácie v cykle.

S priemernými vedomosťami sa nemôžeme uspokojiť, nakoľko ide o populáciu študentiek študujúcich na vysokých školách, kde sa predpokladá celkovo vyššia gramotnosť a o to viac, že v skupine respondentiek bola tretina študentiek zo zdravotníckych odborov, ktoré by mali v budúcnosti predstavovať zdravotníckych profesionálov, ktorí budú mať dôležité postavenie v ovplyvňovaní zdravotnej gramotnosti.

Druhým čiastkovým cieľom bolo **zistiť postoje** v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou

o ňu. U väčšiny študentiek sme zistili pozitívne postoje k plodnosti a starostlivosť o ňu, avšak u niektorých postoje neboli úplne ideálne. Na základe priemerného skóre v oblasti postojov sa celkovo najvyššie hodnoty (najhoršie) zistili položkách týkajúcich sa významu vyhýbania sa promiskuite pre plodnosť a významu sledovania si cyklu pre plodnosť. Tieto dve položky mali najvyššie priemerné skóre u študentiek zo zdravotníckych odborov ako aj študentiek z nezdravotníckych odborov. Zistili sme štatisticky významné rozdiely v postojoch medzi týmito dvomi skupinami. Naše zistenia sú v súlade s inými štúdiami (Nouri et al., 2014; Khalil, Hassan a Saeed, 2015). Môžeme konštatovať, že študentky zo zdravotníckych odborov pozitívne ovplyvnili výsledky nášho výskumu, aj keď ani v tejto skupine neboli u všetkých postoje k plodnosti ideálne. Študentky zdravotníckych odborov by mali predstavovať excelentnú skupinu v postojoch vo vzťahu k plodnosti, pretože sú predstaviteľkami mladej a profesionálnej populácie, ktorá bude mať dôležitú úlohu v ovplyvňovaní názorov svojich budúcich pacientov.

Zistili sme, že priemerný vek, v ktorom by chceli mať respondentky prvé dieťa bol 26,36 ($\pm$ 8,24) a posledné dieťa bol 33,14 ($\pm$ 10,31). Porovnateľné výsledky boli zistené aj v iných štúdiách (Delbaere et al., 2021; Sørensen et al., 2016). Hoci väčšina študentiek plánuje mať deti, nadhodnotený vek, v ktorom by ich chceli mať by mohol viesť k nedobrovoľnej bezdetnosti, z čoho vyplýva potreba šíriť povedomie o vhodnom veku pre plodnosť.

Gramotnosť sa môže dosiahnuť informovanosťou, preto posledným čiastkovým cieľom bolo **zistiť subjektívny pocit informovanosti** v súvislosti s plodnosťou a starostlivosťou o ňu a **zistiť zdroje získavania informovanosti**. Napriek tomu, že sme zistili, že väčšina respondentiek sa subjektívne cítila byť informovaná o plodnosti a starostlivosť o ňu, nemožno sa uspokojiť, pretože väčšina z nich uviedla iba čiastočnú informovanosť a viac ako tretina sa necítila byť vôbec informovaná. Aj podľa štúdie Mazúchová, Lietavcová a Kelčíková (2022) bola preukázaná nedostatočná informovanosť žien o plodnosti ako aj zistená nízka úroveň starostlivosti o ňu.

Zistili sme, že najčastejším zdrojom získavania informácií o plodnosti, ktorý označila tretina respondentiek, boli sociálne siete, potom škola a iba 18,04% respondentiek uviedlo zdravotníckych pracovníkov. Podobne aj Almeida-Santos et al. (2017) vo svojej štúdii zistili, že internet bol hlavným informačným zdrojom, ktorý účastníci používali a len 18% získalo vedomosti od zdravotníckych pracovníkov. Aj výsledky štúdie Prior et al. (2019) ukazujú, že najčastejším zdrojom informácií boli sociálne siete, no rovnako aj zdravotnícky pracovníci, čo sa čiastočne líši od našej štúdie. V dnešnej dobe si mladí ľudia nájdu všetky potrebné informácie na sociálnych sieťach, avšak je dôležité, aby boli články a informácie v nich relevantné a pravdivé. Z tohto dôvodu je potrebné, aby na tejto platforme sa viac aktivizovali zdravotnícki profesionáli odbornými článkami, vytváraním webových stránok, ktoré by prispievali k zvyšovaniu gramotnosti mladých ľudí. Aj Lee (2019) vo svojej štúdii hovorí, že kvalitná a široko dostupná zdravotná výchova je nevyhnutná na to, aby sa obyčajné poznatky o zdraví zmenili na zdravotnú gramotnosť. Z výsledkov výskumu vyplýva potreba vyššej angažovanosti zdravotníkov v oblasti zvyšovania úrovne gramotnosti v súvislosti s plodnosťou. Žiada sa integrovať otázky sexuálneho a reprodukčného zdravia do výchovno-vzdelávacieho procesu, realizovať kvalitnú zdravotnú výchovu (prednášky,

workshopy) mladým dospelajúcim už na základných a stredných školách, so zameraním na uvedomelý zdravý spôsob života, hovoriť o význame veku, prevencii neplodnosti, poskytnúť základné informácie o menštruačnom cykle a plodnosti. Taktiež zo strany zdravotníkov by bolo vhodné participovať na vytváraní preventívnych programov zameraných na zvyšovanie gramotnosti v oblasti reprodukčného zdravia, motivovať mladých a dospelajúcich k aktívnemu zapájaniu sa do preventívnych programov a aktivít v oblasti reprodukčného zdravia. Podieľať sa na vytváraní propagačných brožúr, kníh, reklám či videí v ambulanciách.

ZÁVER

V dôsledku zistenej priemernej úrovni vedomostí, nie úplne ideálnych postojov u všetkých respondentiek a čiastočnej informovanosti vysokoškolskej populácie v súvislosti s plodnosťou vyplýva potreba realizovať edukačné aktivity a to zvlášť zo strany zdravotníkov na zlepšenie gramotnosti. Zo strany pôrodných asistentiek v primárnej zdravotnej starostlivosti je dôležité realizovať intervencie na zvyšovanie gramotnosti pri každom kontakte s klientkou a to vhodnou edukáciou. Kvalitná edukácia prispievajúca k relevantnej zdravotnej gramotnosti, je dôležitým predpokladom k erudovanému rozhodovaniu mladej generácie v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia, čo má priamy dopad nielen na jednotlivca a jeho zdravie, ale aj na celú spoločnosť. Zvyšovanie gramotnosti je dôležité nielen pre vysokoškolských študentov, ale pre celú mladú populáciu, aby mohli robiť zodpovedné rozhodnutia v súvislosti s plodnosťou.

Literatúra

ADAMS, S. H. et al. Association Between Adolescent Preventive Care and the Role of the Affordable Care Act. *JAMA pediatrics* [online]. 2018, vol. 172, no. 1, p. 43–48. [cit. 24. 1. 2024]. ISSN 2168-6211. DOI: 10.1001/jamapediatrics.2017.3140.

ALMEIDA-SANTOS, T. et al. Are women and men well informed about fertility? Childbearing intentions, fertility knowledge and information-gathering sources in Portugal. *Reproductive health* [online]. 2017, vol. 14, no. 1. [cit. 13. 2. 2024]. ISSN 1742-4755. DOI: 10.1186/s12978-017-0352-z.

BUNTING, L., TSIBULSKY, I. and BOIVIN, J. Fertility knowledge and beliefs about fertility treatment: findings from the International Fertility Decision-making Study. *Human reproduction* [online]. 2013, vol. 28, no. 2, p. 385–397. [cit. 26. 1. 2024]. ISSN 1460-2350. DOI: 10.1093/humrep/des402.

DEHGHANKAR, L. et al. The association between sexual health literacy and sexual function of women in Iran. *Journal of education and health promotion* [online]. 2022, vol. 11, no. 1. [cit. 17. 1. 2024]. ISSN 2319-6440. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8893068/pdf/JEHP-11-11.pdf>.

DELBAERE, I. et al. Fertility awareness and parenthood intentions among medical students in three European countries. *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care* [online]. 2021, vol. 26, no. 4, p. 312–322. [cit. 14. 1. 2024]. ISSN 1473-0782. DOI: 10.1080/13625187.2021.1901877.

DONGARWAR, D. and SALIHU, H. M. Influence of Sexual and Reproductive Health Literacy on Single and Recurrent Adolescent Pregnancy in Latin America. *Journal of pediatric and adolescent gynecology* [online]. 2019, vol. 32, no. 5, p. 506–513. [cit. 14. 2. 2024]. ISSN 1873-4332. DOI: 10.1016/j.jpag.2019.06.003.

GRILO, S. A. et al. Confidentiality Discussions and Private Time With a Health-Care Provider for Youth, United States, 2016. *The Journal of adolescent health* [online]. 2019, vol. 64, no. 3, p. 311–318. [cit. 25. 1. 2024]. ISSN 1879-1972. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2018.10.301.

HALLERAN, M., CHERNOFF, A. and GORDON, J. L. Fertility Knowledge Among Women Struggling to Conceive Without Medical Intervention: A Brief Report. *Frontiers in global women's health* [online]. 2022, vol. 3. [cit. 24. 1. 2024]. ISSN 2673-5059. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8873180/pdf/fgwh-03-828052.pdf>.

HAMPTON, K. D. and NEWTON, J. M. Assisting women to conceive: a clinical update on fertility-awareness. *Australian nursing & midwifery journal* [online]. 2016, vol. 24, no. 1, p. 24–26. [cit. 23. 1. 2024]. ISSN 2207-1512. DOI: 10.3316/informit.161863065545580.

CHAWŁOWSKA, E. et al. Reproductive Health Literacy and Fertility Awareness Among Polish Female Students. *Frontiers in public health* [online]. 2020, vol. 8. [cit. 24. 1. 2024]. ISSN 2296-2565. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7516014/pdf/fpubh-08-00499.pdf>.

KHALIL, N. S., HASSAN, I. T. and SAEED, H. D. Fertility Awareness among Medical and Non- medical Undergraduate University Students in Al-Iraqia University, Baghdad, Iraq. *American Journal of Medical Sciences and Medicine* [online]. 2015, vol. 3, no. 6, p. 74–78. [cit. 31. 3. 2023]. ISSN 2327-6657. Available from: <https://portal.arid.my/Publications/65560ad7-4fbb-46ed-97ea-4b1301119afa.pdf>.

KILFOYLE, K. A. et al. Health Literacy and Women's Reproductive Health: A Systematic Review. *Journal of women's health* [online]. 2016, vol. 25, no. 12, p. 1237–1255. [cit. 23. 1. 2024]. ISSN 1931-843X. DOI: 10.1089/jwh.2016.5810.

LEE, M. I wish I had known sooner: stratified reproduction as a consequence of disparities in infertility awareness, diagnosis, and management. *Women & health* [online]. 2019, vol. 59, no. 10, p. 1185–1198. [cit. 25. 1. 2024]. ISSN 1541-0331. DOI: 10.1080/03630242.2019.1593283.

MAZÚCHOVÁ, L., LIETAVCOVÁ, G. a KELČÍKOVÁ, S. Starostlivosť o plodnosť ako významný aspekt reprodukčného zdravia žien. In: *Zdravie 2022: zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 7.–8. septembra 2022 v Banskej Bystrici*. Bratislava: Slovenská zdravotnícka univerzita, 2022, s. 215–224. ISBN 978-80-8278-008-9.

NOURI, K. et al. Fertility awareness among medical and non-medical students: a case-control study. *Reproductive biology and endocrinology* [online]. 2014, vol. 12, no. 1. [cit. 13. 2. 2024]. ISSN 1477-7827. Available from: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4182859/pdf/12958_2014_Article_1264.pdf.

ODPHP. *Reproductive and Sexual Health* [online]. 2020. [cit. 23. 1. 2024]. Available from: <https://www.healthypeople.gov/2020/leading-health-indicators/2020-lhi-topics/Reproductive-and-Sexual-Health>.

PEDRO, J. et al. What do people know about fertility? A systematic review on fertility awareness and its associated factors. *Upsala journal of medical sciences* [online]. 2018, vol. 123, no. 2, p. 71–81. [cit. 25. 1. 2024]. ISSN 2000-1967. DOI: 10.1080/03009734.2018.1480186.

PRIOR, E. et al. Fertility facts, figures and future plans: an online survey of university students. *Human fertility* [online]. 2019, vol. 22, no. 4, p. 283–290. [cit. 13. 2. 2024]. ISSN 1742-8149. DOI: 10.1080/14647273.2018.1482569.

SØRENSEN, N. O. et al. Fertility awareness and attitudes towards parenthood among Danish university college students. *Reproductive health* [online]. 2016, vol. 13, no. 1. [cit. 13. 2. 2024]. ISSN 1742-4755. Available from: <https://reproductive-health-journal.biomedcentral.com/counter/pdf/10.1186/s12978-016-0258-1.pdf>.

WHO. *Family planning/contraception methods* [online]. 2020. [cit. 23. 1. 2024]. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/family-planning-contraception>.

Kontakt

Mgr. Lucia Mazúchová, PhD.

Jesseniova lekárska fakulta v Martine, Univerzita Komenského v Bratislave

Ústav pôrodnej asistencie

Malá hora 5, 036 01 Martin, Slovenská republika

mazuchova@jfmed.uniba.sk